

**SUFFICIENCY LEVEL OF STUDENTS WHO LEARN TURKISH AS FOREIGN LANGUAGE IN
USING FORMULAIC EXPRESSIONS**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENENLERİN KALIP İFADELERİ KULLANMADAKİ
YETERLİLİK DÜZEYLERİ ¹**

Mehmet KARA ² & Muhammet Raşit MEMİŞ ³

ABSTRACT

There are some language patterns that separate one language from other languages, embellish the language, add brief saying features and are needed to be gained the language learners necessarily. What we call "formulaic expressions" are used in lots of situations such as various moments and areas in daily life, during introduction, in greeting, celebrating someone or saying wishes. In this respect, foreign language learners must have these patterns in order to communicate in that language. This study was prepared with the aims of classifying formulaic expressions that we encounter in every part of our life and use frequently, evaluating to what extent students who learn Turkish as foreign language in B2 level, gained formulaic expressions, on the basis of data's result, making acquisition-level analysis in accordance with Common European Framework of Reference for Languages and offering suggestions about teaching formulaic expressions to teachers and learners of Turkish. It is thought that the results of this study will sort out acquisitions which might be associated with formulaic expression that is suitable for students' levels and guide agency and institutes that do study on this topic. Population of this study that is in descriptive survey model is B2 level students who learn Turkish as foreign language. Sample of the study consists of 50 students who are randomly selected. In order to obtain data of the study, "formulaic expressions case test" is prepared and applied to students. Obtained data are tabularized and viewed under some titles. At the end of the study, with reference to revealed findings, suggestions that is necessary to be done about teaching of formulaic expressions are included.

Key Words: Turkish teaching to foreigners, formulaic expressions, acquisitions related to formulaic expressions, culture.

ÖZET

Bir dili diğer dillerden ayıran, dile renk katan, kısa ve öz söyleyiş özellikleri kazandıran ve o dili öğrenenlere de mutlaka kazandırılması gereken bazı dil yapıları vardır. Kalıp ifade dediğimiz bu yapılar, tanışma esnasında, günlük hayat içindeki çeşitli anlarda veya alanlarda, selamlaşmada, birini kutlamada veya dilek ve temenni bildirme gibi pek çok durumda kullanılmaktadır. Bu bakımdan yabancı dil öğrenenler o dilde iletişim kurabilmek için bu yapıları mutlaka sahip olmalıdır. Bu çalışma hayatımızın her alanında sıkça kullandığımız kalıplaşmış sözlerin bir tasnifini yapmak, B2 seviyesindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin kalıp ifadeleri ne denli kazandıklarını belirlemek, verilerin sonuçlarına dayanarak Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni doğrultusunda kazanım-seviye analizini yapmak ve kalıp ifadelerin öğretimi konusunda Türkçe öğrenen ve öğretmenlere öneriler sunmak amacı ile hazırlanmıştır. Araştırma sonuçlarının, öğrencilerin seviyelerine uygun kalıplaşmış ifadelerin ilişkilendirilebileceği kazanımlara ışık tutacağı ve bu konuda çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlara yol göstereceği düşünülmektedir. Betimsel tarama modelindeki çalışmanın evreni yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B2 seviyesindeki öğrencilerdir. Örneklem random olarak seçilmiş toplam 50 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek için test formatında "kalıplaşmış ifade durumları testi" hazırlanmış ve öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen veriler tablolaştırılarak çeşitli başlıklar altında incelenmiştir. Çalışmanın sonunda ortaya çıkan bulgulardan hareketle kalıplaşmış ifadelerin öğretimi konusunda yapılması gerekenlerle ilgili önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe öğretimi, kalıp ifadeler, kalıp ifadelerle ilgili kazanımlar, kültür.

¹ Bu çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından düzenlenen "1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: mehkara@gazi.edu.tr

³ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. e-posta: muhammet.memis@omu.edu.tr

1. GİRİŞ

Alanyazında ilişki sözleri veya kalıp sözler olarak da yer alan kalıp ifadeler dilin söz varlığının önemli bir unsurunu oluşturur. Kalıp ifadeler “en az iki en az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükleri temel (düz) anlamlarını yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri” şeklinde tanımlanabilir (Çotuksöken, 1994: 8). Türkçenin söz varlığı incelendiğinde diğer dillere nazaran Türkçede daha çok kalıp ifadenin bulunduğu dile getirilmektedir (Aksan, 1996: 190-191; Zeyrek, 1996: 40; Toklu, 2003: 110). Kalıp ifadelerin konuşma ve yazma sırasında “duruma uygun söz söyleme, yanlış anlaşılma ihtimalini en aza indirme, nezaket kurallarını yerine getirme, orijinal ifadeler üretme zorluğundan kurtarma, anlatılmak isteneni en doğru biçimde iletme” gibi işlevleri vardır. Bu işlevlere yabancı dil öğrenenler açısından bakıldığında onların dil öğrenirken en çok zorlandıkları ve kazanmaya ihtiyaç duydukları becerilerin kalıp ifadelerin işlevleriyle aynı doğrultuda olduğu görülür. Bir dili öğrenmenin temel amacı o dilde sözlü ve yazılı iletişim kurabilmektedir. Bu iletişimin gerçekleşebilmesi içinse dilin sözvarlığının yansıttığı kültürü de öğrenmek gerekir. Araştırmalar dil ile kültür arasında bir bağ olduğunu ve bu iki unsurun birlikte geliştiğini göstermektedir (Akarsu, 1998; Kaplan, 2008; Uygur, 1996; Bayyurt, 2011). Demircan’ın (1990: 26) belirttiği gibi; yabancı dil öğrenen kişi, hedef dilin iletişim açısından gerekli olan kültürel verilerini öğrenmeli, iletişim becerilerini edinmelidir. Çünkü dil her şeyden önce bir iletişim aracıdır ve bu sebeple öğrenilir, kullanılır. Gerçek yaşam koşulları düşünüldüğünde iletişimin bir bağlam olmadan gerçekleşmesi mümkün değildir. Bütün bağlamlar da en az bir kültürel unsur içerdiğinden iletişim kültürden ayrı düşünülemez.

Tapan (1990: 55) yabancı bir dil öğrenme uğraşının yabancı bir kültürü de anlama ve tanıma uğraşı olduğunu, öğrencinin yabancı dilde öğrendiği her yeni sözcüğün, anladığı her yeni cümlenin, çözebildiği her yeni metin onun zihninde, o dili konuşan kişilerle, o kişilerin yaşadığı dünyayla ilgili yeni düşünceler, yeni imgeler oluşmasına neden olduğunu belirtmiştir.

Yabancı dil öğretimi ve öğrenimi, yalnızca hedef dilin dil bilgisi kuralları ile kelimelerini öğretmek ve öğrenmek veya temel dil becerilerini kazandırmak ve kazanmak değildir. Yabancı dil öğretimi ve öğrenimi aynı zamanda o dilin kültürünün de öğretimi ve öğrenimidir. Her dil bünyesinde, hem kendi dil bilgisi yapısını, artzamanlı dilsel birikimini barındırırken hem de o dili konuşanların kültürel dokusuna uygun dünya görüşünü, zihniyetini ve konuşurlarının dış dünyayı nasıl anlamlandırdığına dair ipuçlarını veren söz gruplarını barındırır. Bu ifadeler bir nevi dil konuşurlarının genetik dil kodlarıdır. Bahsedilen söz grupları bir dili diğer dillerden ayıran, dile renk katan, kısa ve öz söyleyiş özellikleri kazandıran ve o dili öğrenenlere de mutlaka kazandırılması gereken yapılardır. Kalıplaşmış ifade dediğimiz bu yapılar, tanışma esnasında, günlük hayat içindeki çeşitli anlarda veya alanlarda, selamlaşmada, birini kutlamada veya dilek ve temenni bildirme gibi pek çok durumda kullanılmaktadır.

Kalıp ifadeler dilin zenginliğini yansıttığı gibi öğrenen kişiye de dili esnek bir biçimde kullanabilme seçenekleri sunar. Bu sebeple kalıp ifadelerin içinde barındırdığı zengin kültürel yapıları Türkçe öğrenenlere kazandırmak daha az çaba ile daha çok işi başarmak anlamına gelecektir. Bunun yanı sıra Türk kültürü, inceliği, yardımseverliği, duyarlılığı öğütleyen bir kültür olduğu için dilimizdeki bu kalıp ifadeleri kullanmak, Türkçe öğrenenlere güzel davranış biçimleri de kazandıracaktır.

Bu çalışmanın amacı; hayatımızın her alanında sıkça kullandığımız kalıplaşmış sözlerin bir tasnifini yapmak, B2 seviyesindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin kalıp ifadeleri ne denli kazandıklarını ölçmek, verilerin sonuçlarına dayanarak Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni doğrultusunda kazanım-seviye analizini yapmak ve kalıp ifadelerin öğretimi konusunda Türkçe öğrenen ve öğretenlere öneriler sunmaktır. Araştırma sonuçlarının, öğrencilerin seviyelerine uygun kalıplaşmış ifadelerin ilişkilendirilebileceği kazanımlara ışık tutacağı ve bu konuda çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlara yol göstereceği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Nitel bir araştırma olan bu çalışma tarama modelinde olup betimsel özellik taşımaktadır. "Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Tarama modeli ise, bir evren içinden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya sayısal olarak betimlenmesini sağlamaktadır (Creswell, 2014: 155). Tarama modelinde "Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun biçimde gözleyip belirleyebilmektir." (Karasar, 2008: 77). Betimsel özellik taşıyan araştırmalar; kurum ve grupların mevcut durumuyla ilgili geniş açıklamalar yapmak amacıyla çok sayıda denek ve objeyle belli bir zaman dilimi içerisinde yapılırlar.

Evren – Örneklem

Araştırmanın evreni 2014-2015 öğretim yılında Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğrenmekte olan B2 seviyesindeki Türk soylu ve yabancı öğrencilerdir. Örneklem Gazi Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezinde Türkçe öğrenmekte olan seçkisiz olarak seçilmiş B2 seviyesinde 17-28 yaş aralığındaki 23’ü kız 27’si erkek olmak üzere toplam 50 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemi oluşturan Türk soylu öğrenciler 6, Türk soylu olmayan öğrenciler ise 24 farklı ülkeden olup yaş ortalamaları sırasıyla 21,9 ve 22,3 tür.

Veri Toplama

Araştırma verilerini elde etmek için farklı soru tipleri kullanılarak 81 kalıp ifadeyi içeren bir sınav hazırlanmıştır. Bu sınav örneklemini oluşturan öğrencilere uygulanmış ve veriler öğrencilerin cevaplarını yazılı olarak ifade etmeleriyle toplanmıştır.

Veri Analizi

Elde edilen verilerin analizinde “temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamak” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227) olan içerik analizi kullanılmıştır.

3. BULGU VE YORUMLAR

Tablo 1: Kalıp İfadelerin Öğrenimine Etkisi Olduğu Düşünülen Değişkenler

	Türk Soylular			Türk Soylu Olmayanlar		
	T.Ö.S.	Evet	Hayır	T.Ö.S.	Evet	Hayır
Ders kitabından başka kitap okuyor mu?	25	20	5	25	18	7
Türk dizilerini izliyor mu?	25	22	3	25	18	7
Türkçe müzik dinliyor mu?	25	23	2	25	19	6
Deyimler ve atasözleri sözlüğü var mı?	25	10	15	25	8	17

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türk soylu öğrencilerin Türk soylu olmayanlara göre daha fazla “ders kitabından farklı bir kitap okudukları, Türk dizilerini izledikleri, Türkçe müzik dinledikleri ve deyimler ve atasözleri sözlüğüne sahip oldukları” anlaşılmaktadır. Bu durumda Türk soylu öğrencilerin Türkiye Türkçelerinin daha iyi olacağı ve kalıp ifadeleri öğrenme ve edinme oranlarının daha yüksek olacağı öngörülür. Dil öğreniminde ders dışı etkinlik olarak özellikle “kitap okuma, dizi izleme ve müzik dinleme”nin dil öğrenimi ve edinimine büyük bir katkı sağladığı konusunda herkes hemfikirdir. Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin de bu etkinlikleri yapmalarının sağlanması kalıp ifadeleri öğrenmelerini hızlandıracakı düşünülmektedir.

Tablo 2: Gün İçinde Kullanılan Kalıp İfadeler (Selamlaşma, vedalaşma, tanışma vb.)

➤ KK-A1-1. Kendini ve birini tanıtabilir; basit selamlaşma ve vedalaşma kalıplarını kullanabilir. ➤ KK-A1-9. Hâl hatır sorma, selamlaşma gibi basit sohbetler gerçekleştirebilir. ➤ KK-A1-10. Özür dileyebilir ve özürleri kabul edebilir. ➤ KK-B1-1. Bilinen veya ilgi alanına giren konulardan oluşan bir konuşmayı başlatabilir, sürdürebilir ve bitirebilir.													
Gün İçinde Kullanılan Kalıp İfadeler	Türk Soylular						Türk Soylu Olmayanlar						
	D	%	Y	%	B	%	D	%	Y	%	B	%	
Eğer müsaitseniz	22	88	0	0	3	12	14	56	0	0	11	44	
Görüşmek üzere.	23	92	0	0	2	8	17	68	0	0	8	32	
Görüşürüz	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Günaydın	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Hayırlı akşamlar.	12	48	0	0	13	52	1	4	0	0	24	96	
Hayırlı günler.	12	48	0	0	13	52	1	4	0	0	24	96	
Hayırlı sabahlar.	8	32	0	0	17	68	1	4	0	0	24	96	
Hoş geldiniz.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.	2	8	0	0	23	92	2	8	0	0	23	92	
Hoş bulduk.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Hoşça kal.	21	84	0	0	4	16	15	60	0	0	10	40	
İyi akşamlar.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
İyi geceler.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
İyi günler.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
İyi sabahlar.	25	100	0	0	0	0	7	28	0	0	18	72	
İyilik sağlık.	18	72	0	0	7	28	10	40	0	0	15	60	
Kendine iyi bak.	17	68	0	0	8	32	15	60	0	0	10	40	
Sabah şerifleriniz hayrolsun.	1	4	0	0	24	96	0	0	0	0	25	100	
Tanıştığımıza memnun oldum.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Her şey yolunda.	21	84	0	0	4	16	11	44	0	0	14	56	
Affedersiniz	21	84	0	0	4	16	11	44	0	0	14	56	
Özür dilerim.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Affedersiniz, sözünüzü kestim.	23	92	0	0	2	8	10	40	0	0	15	60	
Kusura bakmayın.	21	84	0	0	4	16	10	40	0	0	15	60	
Önemli değil.	17	68	8	32	0	0	12	48	13	52	0	0	
Aleyküm selam.	18	72	0	0	7	28	7	28	0	0	18	72	
Buyrun.	9	36	0	0	16	64	2	8	0	0	23	92	
Sağ olun / Teşekkür ederim.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	
Üzgünüm.	13	52	0	0	12	48	12	48	0	0	13	52	

Tablo 2’de görüldüğü üzere Türk soylu olan ve olmayan öğrencilerin A1 seviyesindeki “Görüşürüz, günaydın, hoş geldiniz/bulduk, iyi akşamlar, geceler, günler, sabahlar; tanıştığımıza memnun oldum, teşekkür ederim/sağ olun.” gibi kalıp ifadeleri iyi öğrendikleri ancak B1 düzeyindeki kalıp ifadelerin ise Türk soylu olmayan öğrenciler tarafından daha az öğrenildiği belirlenmiştir.

Ayrıca Tablodaki oranlara göre Türk soylu olanlar ve olmayanlar arasında “Sabah şerifleriniz hayrolsun, Hayırlı sabahlar, Hayırlı akşamlar, Hayırlı günler, Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, Buyrun.” kalıp ifadelerinin en az kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bu kalıp ifadelerin Türk soylu olmayanlar arasındaki kullanım oranları Türk soylulara göre daha düşüktür.

Tablo 2.1: Gün İçinde Kullanılan Kalıp İfadeler (Selamlaşma, vedalaşma, tanışma vb.)

Gün İçinde Kullanılan Kalıp İfadeler	Türk Soylular				Türk Soylu Olmayanlar			
	T.Ö.S.	Doğru	Yanlış	Boş	T..Ö.S	Doğru	Yanlış	Boş
TOPLAM	25	554	8	163	25	408	13	304
%	100	76,4	1,1	22,5	100	56,2	1,8	42

Tablo 2.1’de incelendiğinde Türk soylu öğrencilerin “gün içinde kullanılan kalıp ifadeleri (Selamlaşma, vedalaşma, tanışma vb)” Türk soylu olmayanlara göre daha iyi bildikleri ve kullandıkları anlaşılmaktadır. Türk soylu olanlarla olmayanların arasındaki “yanlış yanıtlama” oranları arasında çok büyük bir fark olamazken Türk soylu olmayanlarının “boş bırakma” oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumdan; Türk soylu olmayan öğrencilerin bu konu hakkında ya hiçbir şey bilmedikleri veya bir şey anlamadıkları ya da yanlış yazma kaygısıyla hiçbir şey yazmadıkları sonucu çıkarılabilir.

Tablo 3: Kutlama İfadeleri

➤ **Y-A1-2.** Doğum günü, yılbaşı, bayram tebriği gibi kısa tebrik kartları yazabilir.

➤ **Y-B1-5.** Bir mektupta üzüntü, mutluluk, ilgi duyma gibi duyguları ifade edebilir.

➤ **KK-B1-5.** Konuşmasında; şaşırma, mutluluk, üzüntü, ilgilenme ve kayıtsızlık gibi duyguları ifade edebilir, bu duyguları yansıtan kişiye uygun karşılığı verebilir.

➤ **KK-B1-6.** Samimi bir ortamda yapılan tartışmalarda arkadaşlarına görüşlerini belirtebilir veya onların görüşlerini alabilir.

Kutlama İfadeleri	Türk Soylular						Türk Soylu Olmayanlar					
	D	%	Y	%	B	%	D	%	Y	%	B	%
Allah analı babalı büyütsün.	17	68	0	0	8	32	5	20	0	0	20	80
Allah mesut etsin.	24	96	1	4	0	0	20	80	2	8	3	12
Çok yakışmış.	16	64	2	8	7	28	11	44	0	0	14	56
Doğum günün kutlu olsun.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0
Güle güle kullan.	12	48	2	8	11	44	11	44	0	0	14	56
Hayırlı olsun.	2	8	0	0	23	92	5	20	0	0	20	80

İyi günlerde kullan.	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	25	100
İyi ki doğdun.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0
Mutlu yıllar.	23	92	1	4	1	4	23	92	0	0	2	8
Nice mutlu yıllara.	23	92	1	4	1	4	19	76	0	0	6	24
Üzerinde eskisin.	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0	25	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere her iki gruptaki öğrencilerin A1 seviyesindeki “doğum günü ve yeni yıl” ile ilgili “Doğum günün kutlu olsun, İyi ki doğdun, Mutlu yıllar, Nice mutlu yıllara.” kalıp ifadelerini öğrenme oranlarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu kalıp ifadelerin her iki grupta da iyi bilinmesinin nedeni, ilgili kalıp ifadelerin kullanıldığı ortamların evrensel olması ve de günlük dilde ve ders kitaplarında bu ifadelere sıklıkla yer verilmesi şeklinde açıklanabilir. Tablodaki yüzde oranları incelendiğinde her iki grubun da “İyi günlerde kullan ve Üzerinde eskisin” kalıp ifadelerini hiç bilmedikleri görülmektedir. Ayrıca her iki grubun da “Hayırlı olsun, Güle güle kullan.” kalıp ifadelerini az bildikleri ve bu kalıp ifadelerin Türk soylu olan ve olmayanlar arasında bilinme oranlarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.1: Kutlama İfadeleri

Kutlama İfadeleri	Türk Soylular				Türk Soylu Olmayanlar			
	T.Ö.S.	Doğru	Yanlış	Boş	T.S.Ö.	Doğru	Yanlış	Boş
TOPLAM	25	167	7	101	25	144	2	129
%	100	60,7	2,5	36,8	100	52,3	0,7	47

Tablo 3.1'den anlaşıldığı üzere Türk soylu öğrencilerin “kutlama ifade eden kalıp ifadeleri” Türk soylu olmayanlara göre daha iyi bildikleri ve kullandıkları anlaşılmaktadır. Türk soylu olanlarla olmayanların arasındaki “doğru yanıtlama” yüzde oranı arasında büyük bir fark olmazken her iki grubun da “boş bırakma” oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgudan; her iki grup öğrencilerinin bu kalıp ifadeleri ya bilmedikleri veya anlamadıkları ya da yanlış yazma kaygısıyla bu kalıp ifadeleri veri toplama aracına yazmadıkları düşüncesine ulaşılabilir.

Tablo 4: Dilek ve Temenni İfadeleri

➤ **Y-A2-6.** Temel selamlama, hitap, istek veya teşekkür ifadelerini kullanarak bir mektup yazabilir.

➤ **KK-B1-1.** Bilinen veya ilgi alanına giren konulardan oluşan bir konuşmayı başlatabilir, sürdürebilir ve bitirebilir.

Dilek ve Temenni İfadeleri	Türk Soylular						Türk Soylu Olmayanlar					
	D	%	Y	%	B	%	D	%	Y	%	B	%
Afiyet olsun.	25	100	0	0	0	0	25	100	0	0	0	0
Başarılar dilerim.	20	80	0	0	5	20	15	60	1	4	9	36
Çabucak iyileş.	20	80	1	4	4	16	17	68	5	20	3	12
Çok yaşa.	25	100	0	0	0	0	24	96	0	0	1	4
Değerli arkadaşım.	15	60	5	20	5	20	14	56	8	32	3	12

Ellerine sağlık.	23	92	0	0	2	8	23	92	1	4	1	4
Geçmiş olsun.	22	88	1	4	2	8	18	72	7	28	0	0
Hayırlı yaşa.	10	40	0	0	15	60	2	8	1	4	22	88
Hep beraber.	19	76	0	0	6	24	18	72	1	4	6	24
İyi uykular.	25	100	0	0	0	0	21	84	0	0	4	16
İyi yaşa.	19	76	0	0	6	24	9	36	1	4	15	60
İyi yolculuklar.	23	92	0	0	2	8	20	80	0	0	5	20
Kolay gelsin.	23	92	1	4	1	4	19	76	3	12	3	12
Sen de gör.	25	100	0	0	0	0	24	96	0	0	1	4
Sihhatler olsun.	19	76	4	16	2	8	18	72	3	12	4	16
Tatlı rüyalar.	21	84	0	0	4	16	18	72	0	0	7	28
Yolun açık olsun.	11	44	0	0	14	56	2	8	0	0	23	92

Tablo 4 incelendiğinde her iki gruptaki öğrencilerin de “*Dilek ve Temenni İfadeleri*” ile ilgili “Afiyet olsun, Çabucak iyileş, Çok yaşa, Ellerine sağlık, Geçmiş olsun, İyi uykular, İyi yolculuklar, Kolay gelsin, Sen de gör, Tatlı rüyalar.” kalıp ifadelerini öğrenme oranlarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu kalıp ifadelerin her iki grupta da iyi bilinmesinin nedeni olarak öğrencilerin bu ifadelerle günlük dilde ve ders kitaplarında sıkça karşılaşmaları gösterilebilir. Ayrıca her iki grubun da “Değerli arkadaşım, Hep beraber, İyi yaşa, Sihhatler olsun” kalıp ifadelerini bu kategoride yer alan diğer kalıp ifadelere göre daha az bildikleri, “Hayırlı yaşa ve Yolun açık olsun.” kalıp ifadelerinin ise Türk soylu olan ve olmayanlar tarafından bilinme oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1: *Dilek ve Temenni İfadeleri*

Dilek ve Temenni İfadeleri	Türk Soylular				Türk Soylu Olmayanlar			
	T.Ö.S.	Doğru	Yanlış	Boş	T.S.Ö.	Doğru	Yanlış	Boş
TOPLAM	25	345	12	68	25	287	31	107
%	100	81.1	2.8	16,1	100	67,5	7,2	25,3

Tablo 4.1’den anlaşıldığı üzere Türk soylu öğrencilerin “*Dilek ve temenni ifade eden kalıp ifadeleri*” Türk soylu olmayanlara göre daha iyi bildikleri ve kullandıkları anlaşılmaktadır. Bunun nedeni Türk soylu öğrencilerin kendi ülkelerinde de benzer durumlar için benzer ifadeleri kullanmalarıdır.

Tablo 5: Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeler

➤ Y-B1-5. Bir mektupta üzüntü, mutluluk, ilgi duyma gibi duyguları ifade edebilir. ➤ KK-B1-5. Konuşmasında; şaşırma, mutluluk, üzüntü, ilgilenme ve kayıtsızlık gibi duyguları ifade edebilir, bu duyguları yansıtan kişiye uygun karşılığı verebilir. ➤ KK-B1-2. Bazen söylemeye çalıştığı şeyleri ifade etmekte zorlansa da bir konuşmayı veya tartışmayı sürdürebilir.													
Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeler	Türk Soylular						Türk Soylu Olmayanlar						
	D	%	Y	%	B	%	D	%	Y	%	B	%	
Allah hayırlısıyla dönmeyi nasip etsin.	7	28	0	0	18	72	0	0	0	0	25	100	
Allah nazarlardan saklasın.	16	64	0	0	9	36	11	44	0	0	14	56	
Allah rahmet eylesin.	20	80	3	12	2	8	16	64	7	28	2	8	
Allah sabırlar versin.	20	80	2	8	3	12	16	64	7	28	2	8	
Allah rahatlık versin.	2	8	0	0	23	92	1	4	1	4	23	92	
Allah sağ salım kavuşmayı nasip etsin.	3	12	0	0	22	88	2	8	0	0	23	92	
Allah şifa versin.	21	84	2	8	2	8	18	72	7	28	0	0	
Allah uzun ömür versin.	3	12	0	0	22	88	4	16	1	4	20	80	
Allah yardımcın olsun.	3	12	0	0	22	88	2	8	0	0	23	92	
Allah zihin açıklığı versin.	8	32	0	0	17	68	2	8	0	0	23	92	
Allaha emanet ol.	14	56	0	0	11	44	2	8	0	0	23	92	
Allaha ısmarladık.	2	8	0	0	23	92	2	8	0	0	23	92	
Allaha şükür.	17	68	0	0	8	32	7	28	0	0	18	72	
Başınız sağ olsun.	21	84	2	8	2	8	15	60	8	32	2	8	
Bayramınız kutlu olsun.	23	92	0	0	2	8	17	68	0	0	8	32	
Bayramınız mübarek olsun.	18	72	0	0	7	28	10	40	1	4	14	56	
Çok şükür.	17	68	0	0	8	32	7	28	0	0	18	72	
Dostlar sağ olsun.	21	84	2	8	2	8	13	52	8	32	4	16	
Ellerinden öperler.	13	52	0	0	12	48	1	4	0	0	24	96	
Hamd olsun.	2	8	0	0	23	92	2	8	0	0	23	92	
Hayırlısı olsun.	20	80	3	12	2	8	13	52	9	36	3	12	
İyi bayramlar.	25	100	0	0	0	0	20	80	0	0	5	20	
Maşallah.	2	8	0	0	23	92	5	20	0	0	20	80	

Tablo 5'te görüldüğü üzere Türk soylu olan ve olmayan öğrencilerin “Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeler” içinde en fazla “Allah hayırlısıyla dönmeyi nasip etsin, Allah rahatlık versin, Allah sağ salım kavuşmayı nasip etsin, Allah uzun ömür versin, Allah yardımcın olsun, Allah zihin açıklığı versin, Allaha ısmarladık, Hamd olsun, maşallah” kalıp ifadelerini iyi öğrenemedikleri görülmektedir. Ancak “Allah rahmet eylesin, Allah sabırlar versin, Allah şifa versin, Başınız sağ olsun, Bayramınız kutlu olsun, Dostlar sağ olsun, İyi bayramlar” kalıp

ifadeleri ise her iki grup tarafından da daha iyi öğrenildiği anlaşılmaktadır. Gruplar arasındaki oranlar karşılaştırıldığında Türk soyluların Türk soylu olmayanlara göre ilgili kalıp ifadeleri daha iyi öğrendikleri görülmektedir.

Yukarıdaki tablodan Türkçe öğrenenlerin kendi dillerinde bire bir karşılığı olan ve kendi kültür ve yaşayışlarında aynı durumlarda kullanılan “İyi bayramlar, Allah şifa versin, Allah rahmet eylesin” gibi kalıp sözleri daha iyi kavradıkları anlaşılmaktadır. Buna paralel olarak öğrencilerin, kendi dil ve kültürlerinde karşılığı olmayan veya aynı durumlar için kullanılmayan kalıp sözleri ise öğrenme ve kullanmada zorlandıkları görülmektedir.

Tablo 5.1: Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeler

Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeler	Türk Soylular				Türk Soylu Olmayanlar			
	T.Ö.S.	Doğru	Yanlış	Boş	T.S.Ö.	Doğru	Yanlış	Boş
TOPLAM	25	298	14	263	25	186	49	340
%	100	51,8	2,4	45,8	100	32,3	8,5	59,2

Tablo 5.1’den anlaşıldığı üzere Türk soylu öğrencilerin “Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeleri” Türk soylu olmayanlara göre daha iyi bildikleri ve kullandıkları ancak yine de her iki grup arasında çok büyük bir farkın olmadığı anlaşılmaktadır. Her iki grubun da birçok soruyu boş bırakmaları ve yanlışları nedeniyle “Dini İnanç ve Kültürle İlgili Kalıp İfadeleri” öğrenme ve kullanmada yetersiz oldukları görülmektedir. Bu kalıp ifadelerin öğrenimindeki yetersizliğin, öğrencilerin ilgili kalıp ifadelerle günlük konuşmada fazla karşılaşmamalarından ve bunların kitaplarda sık geçmemesinden, ayrıca kültürel ve dinî farklılıklardan kaynaklandığı söylenebilir.

4. SONUÇ

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin genellikle günlük konuşma dilinde kullanılan ve alt düzeylere (A1, A2) ait kalıp sözlerin çoğunu bildiği tespit edilmiştir. Örnekleme yer alan öğrencilerin, temel düzeyde yer verilen “Teşekkür ederim.”, “İyi eğlenceler.”, “Mutlu yıllar.”, “Hoşça kal.”, “Tebrikler.” vb. selamlaşma, vedalaşma, hâl-hatır sorma, kutlama, teşekkür etme gibi amaçlarla kullanılan kalıp sözlerin birçoğuna hâkim oldukları; ancak kalıp sözcük hazinelerinin belli bir sınır içinde kaldığı, aynı durumlar için kullanılan kalıp ifadeleri bilmedikleri görülmüştür.

Eldeki veriler incelendiğinde, Türkçe öğrenenlerin eş veya yakın anlamlı kalıp sözlerin ne zaman, hangi durumda ve olayda kullanılacağını da sıklıkla karıştırdıkları gözlemlenmiştir. Türkçe öğrenenlerin kendi dillerinde bire bir karşılığı olan veya kendi kültür ve yaşayışlarında bulunan durumlarda kullanılan kalıp sözleri daha iyi kavradığı, kendi dil ve kültürlerinde karşılığı olmayan durumlar içinse kalıp sözleri kullanmakta zorlandıkları belirlenmiştir.

5. ÖNERİLER

- Dil öğretiminin içinde kültür öğretimi vardır. Kalıp ifadeler, bir milletin kültürel kodları ve ifade tarzlarıdır. Türkçe öğrenenlerin bu kodları anlayabilmesi için Türkçe öğretim süreçleri iletişim ve kültür odaklı bir biçimde oluşturularak sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalarla, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin Türk dilini, kültürünü ve düşüncesini yakından tanımaları sağlanmalıdır.
- Kalıp sözlerin öğretiminde, sözlü ve yazılı iletişim becerilerinin daha etkin hâle getirilmesi bu ifadelerin öğrenimini kolaylaştıracağı gibi kalıcılığını da artıracaktır.
- ADÖÖÇM'deki düzeylere ait kazanımlara uygun olarak kalıp ifadelerin öğretimi, tematik ve kazanım bazlı olarak A1'den C1'e kadar sistemli bir biçimde planlanmalıdır. Bunun için basitten karmaşığa, somuttan soyuta, bir seferde tek yapıyı sunma ilkeleri esas alınmalıdır.
- Kalıp sözler okuma-dinleme etkinlikleriyle kavratıldıktan sonra, yazma-konuşma becerileriyle pekiştirilerek öğrencilerin kalıp sözleri aktif biçimde kullanmaları sağlanmalıdır.
- Türkçe öğrenenlerin özellikle kendi dillerinde ve kültürlerinde karşılığı olmayan kalıp sözleri kullanmakta zorlandığı görülmektedir. Bu tür kalıp ifadeler metinler ve görsellerle daha açıklayıcı hale getirilerek, ilgili kalıp sözlerin Türkçe öğrenenlerin hafızalarında yer etmesi sağlanmalıdır.
- Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler, kalıp ifadeleri günlük iletişim ortamlarında da kullanacakları için onlara hangi kalıp sözlerin hangi durum ve ortamlarda; kime ve ne zaman söyleyebileceklerini öğretilmelidir.
- Kalıp ifadelerin öğretimine uygun film, video, şarkı, resim, karikatür gibi görsel-işitsel araçlardan yararlanılarak öğretim materyalleri oluşturulmalı, öğrenme süreci daha ilgi çekici hâle getirilmelidir.
- Kalıp sözler öğretilirken öncelikle öğrencilerin günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri durum ve olaylarda kullanılan kalıp sözlerle uyumlu çeşitli senaryolar oluşturulup bunlar sınıfta canlandırılabilir. Diğer bütün öğrenmelerde olduğu gibi yaparak ve yaşayarak kalıp ifadeleri öğrenen öğrenciler daha başarılı olacaktır.
- Özellikle soyut yapıdaki kalıp ifadeler bir bağlam içinde sunulmalı, bu ifadeleri açıklamaya çalışmak yerine kalıp sözlerin işlevlerinin öğrenciler tarafından sezilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humbolt'ta Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

Avrupa Konseyi. (2001). *A Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Strasbourg: Council of Europe.

Bayyurt, Y. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültür Kavramı ve Sınıf Ortamına Yansıması (ss. 29-42), Yabancılar Türkçe Öğretimi - Politika, Yöntem ve Beceriler, (2. Baskı, Editörler: D. Yaylı ve Y. Bayyurt). Ankara: Anı Yayıncılık.

Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and mixed methods approaches*. Fourth edition, International Student Edition. Los Angeles, California: SAGE.

Çotuksöken, Y. (1994). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül Yayınları.

Demircan, Ö. (1990). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim Yayıncılık.

Kaplan, M. (2008). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu, (2009). *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.

TAPAN, N. (1990). Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Kültür Bağlamının Değerlendirilmesi, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S: VII. s: 55-68. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Toklu, M. O. (2003). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Uygur, N. (1996). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zeyrek, D. (1996). *Söylem ve Toplum, Söylem Üzerine*. (Hızl. Kocaman A.) Ankara: Hitit Yayınevi, 38-66.